

Sygn. akt III KK 114/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący)

SSN Waldemar Plóciennik

SSN Jarosław Matras (sprawozdawca)

Protokolant Agnieszka Murzynowska

w sprawie **M. N.**

skazanego za czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej

na posiedzeniu, w trybie art. 535 § 5 k.p.k.,

w dniu 21 kwietnia 2021 r.,

kasacji, wniesionej przez obrońcę skazanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 21 października 2020 r., sygn. akt II AKa (...),

częściowo zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w G.

z dnia 30 października 2019 r., sygn. akt IV K (...),

na podstawie art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k.,

**1. uchyla zaskarżony wyrok oraz częściowo zmieniony nim
wyrok Sądu Okręgowego w G. i sprawę przekazuje temu
ostatniemu sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu
pierwszoinstancyjnym;**

**2. zwraca M. N. uiszczoną opłatę od kasacji w kwocie 750
(siedemset pięćdziesiąt) zł.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30 października 2019 r., sygn. akt IV K (...), Sąd Okręgowy w G. uznał M. N. za winnego popełnienia występku z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i za ten czyn skazał go na karę roku pozbawienia wolności i karę 400 stawek dziennych grzywny, ustalając wysokość jednej stawki grzywny na 50 zł, przy czym wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszono tytułem próby na 3 lata. Ponadto oskarżony został zobowiązany do informowania Sądu Okręgowego w G. raz na dwa miesiące o przebiegu okresu próby. Wyrokiem tym zasądzono od oskarżonego M. N. na rzecz L. S.A. z siedzibą w W. kwotę 55.005,54 zł tytułem odszkodowania, a także rozstrzygnięto o kosztach postępowania.

Od powyższego wyroku apelację wywiódł pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego firmy C. sp. z o.o. w Z. Zaskarżając wyrok w całości, podniósł zarzuty naruszenia prawa procesowego, błędu w ustaleniach faktycznych oraz rażącej niewspółmierności kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec M.N.

Wyrokiem z dnia 21 października 2020 r., sygn. II AKa (...), Sąd Apelacyjny w G. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że ustalił, iż oskarżony działał wspólnie i w porozumieniu z innymi osobami, a uchylając orzeczenie o karze z pkt I, przy zastosowaniu art. 60 § 3 k.k., art. 60 § 6 pkt 3 k.k., art. 14 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k., art. 33 § 1, 2 i 3 k.k., wymierzył oskarżonemu karę 11 miesięcy pozbawienia wolności i karę grzywny w wysokości 400 stawek dziennych, ustalając wysokość jednej stawki dziennej na kwotę 40 zł; ponadto uchylił rozstrzygnięcia o warunkowym zawieszeniu wykonania kary oraz obowiązku informowania sądu o przebiegu okresu próby. W pozostałym zakresie utrzymał w mocy zaskarżony wyrok. Sąd ten orzekł także w przedmiocie kosztów postępowania odwoławczego.

Kasację złożył obrońca skazanego. Zaskarżając wyrok w całości podniósł zarzuty: obrazy prawa procesowego art. 6 k.p.k., w zw. z art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k., w zw. z art. 79 § 2 i § 4 k.p.k., poprzez prowadzenie postępowania apelacyjnego i nie pouczenie skazanego o prawie do korzystania z obrońcy w postępowaniu apelacyjnym, w sytuacji, gdy skazany nie miał w postępowaniu apelacyjnym obrońcy, a skomplikowany charakter sprawy oraz zachodzące uzasadnione wątpliwości co do tego, czy stan zdrowia psychicznego skazanego pozwalał mu na prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny; obrazy prawa materialnego, art. 53 § 1 i 2 k.k., w zw. z art. 60 § 3 k.k., poprzez ich nieprawidłowe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że zastosowanie wobec M. N. kary z jej warunkowym zawieszeniem nie spełni celu kary.

Podnosząc powyższe zarzuty, obrońca wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi II instancji.

W pisemnym stanowisku co do kasacji prokurator wnosił o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja obrońcy skazanego okazała się o tyle skuteczna, że kontrola dokonana w zakresie wskazanym w art. 536 k.p.k. doprowadziła do ujawnienia z urzędu bezwzględnej przyczyny odwoławczej określonej w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k., co w konsekwencji musiało prowadzić do uchylenia zaskarżonego wyroku oraz wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym (art. 536 k.p.k. w zw. z art. 439 k.p.k.). Problem posiadania obrońcy na etapie postępowania odwoławczego był sygnalizowany wprawdzie przez autora kasacji, ale osadzony był w kategoriach naruszenia prawa do obrony, a nie w kategoriach uchybienia z art. 439 § 1 k.p.k.; problem opisany w zarzucie kasacji nie dotyczył również postępowania przed sądem pierwszej instancji. Tymczasem, w niniejszej sprawie na etapie postępowania przygotowawczego zaistniały wątpliwości co do stanu psychicznego podejrzanego w czasie popełnienia przestępstwa. Wątpliwości te skutkowały dopuszczeniem dowodu z opinii dwóch biegłych lekarzy psychiatrów i wydaniem opinii (k. 74-79 tom VII), a w konsekwencji ustanowieniem dla podejrzanego obrońcy z urzędu w oparciu o przepis art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 81 § 1 k.p.k. (k. 82 tom VII). Ten stan powodował jednocześnie skutek określony w art. 79 § 3 k.p.k., tj. konieczność posiadania obrońcy w czasie rozprawy oraz tych posiedzeń, w których udział podejrzanego jest obligatoryjny. Z treści art. 79 § 4 k.p.k., w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 r., wynika, że dla ustania obrony obligatoryjnej wynikającej z art. 79 § 3 k.p.k. **konieczne jest wydanie przez sąd postanowienia uznającego, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy**. To sąd bowiem ma dokonać oceny zasadności opinii biegłych lekarzy i dopiero gdy sąd uzna za uzasadnioną tę opinię, **to orzeka, iż udział obrońcy nie jest obowiązkowy** (art. 79 § 1 zdanie pierwsze k.p.k. - por. w tej materii jednolite stanowisko Sądu Najwyższego np. wyroki: z dnia 16 stycznia 2018 r., V KK 450/17, OSNKW 2018, z. 4, poz. 33; z dnia 5 grudnia 2018 r., V KK 506/17; z dnia 8 stycznia 2019 r., III KK 662/18). Dopiero wówczas prezes sądu może wydać zarządzenie o zwolnieniu obrońcy z urzędu z jego obowiązków obrończych – dopóty takie zarządzenie nie zostanie wydane, a nie wyda takiego postanowienia uprzednio sąd oceniający opinię biegłych i uznający ją uzasadnioną, to obrońca z urzędu dalej w sprawie występuje, choć jego udział w rozprawach nie jest już obligatoryjny (J. Matras w: K. Dudka [red.] Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2020, s. 997-998). W tej sprawie po dopuszczeniu i wywołaniu opinii biegłych lekarzy psychiatrów, został sporządzony i wniesiony akt oskarżenia, gdzie obrońca z urzędu oskarżonego był wymieniony. W dniu 21 stycznia 2019 r. zostało wydane zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy na dzień 25 lutego 2019 r. i w jego treści zawarto sformułowanie „*zwolnić z funkcji obrońcy z urzędu adw. Ewę Bawolek, o czym powiadomić oskarżonego*” (k. 138 – tom VII). W

aktach sprawy nie ma żadnego postanowienia wydanego przez sąd pierwszej instancji w oparciu o przepis art. 79 § 4 k.p.k., a takiego postanowienia nie wydano również w toku kolejnych terminów rozprawy. W fazie początkowej rozprawy (pierwsze terminy) oskarżony występował sam – bez obrońcy (k. 196; k. 200), a w kolejnych terminach na rozprawie nie stawiał się także oskarżony (dalej także nie było obrońcy – por. k. 221-226 i nast.). Taki stan rzeczy skutkował tym, że obrona oskarżonego dalej pozostawała obligatoryjna, a zatem w toku rozprawy przed sądem pierwszej instancji oskarżony nie posiadał obligatoryjnego obrońcy, co skutkowało uchybieniem przepisowi art. 79 § 3 k.p.k., a w konsekwencji – istnieniem bezwzględneho powodu odwoławczego z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79 § 3 k.p.k. Jednak uchybienie to nie zostało dostrzeżone przez sąd odwoławczy. Co więcej, sąd drugiej instancji także rozpoznał sprawę bez obecności obrońcy oskarżonego. Nie wydano bowiem postanowienia w trybie art. 79 § 4 k.p.k. o ustaniu obrony obligatoryjnej na tym etapie postępowania sądowego (por. k. 380-381), co wprawdzie nie zmieniałoby charakteru uchybienia popełnionego przed sądem pierwszej instancji, ale czyniłoby zadość prawidłowości postępowania w zakresie kwestii obligatoryjności obrony (jej braku) na etapie postępowania odwoławczego. Dodać trzeba, że w zarządzeniu o wyznaczeniu rozprawy odwoławczej zawarto zapis o zawiadomieniu obrońcy, a w nawiasie umieszczono prawdopodobnie sformułowanie „obow” (k. 374).

Skoro więc sąd pierwszej instancji prowadził rozprawę pod nieobecność obligatoryjnego obrońcy (art. 79 § 3 k.p.k.), a sąd odwoławczy nie dostrzegł tego uchybienia, pomimo, iż miało ono postać bezwzględneho powodu odwoławczego (art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. w zw. z art. 79 § 3 k.p.k.), a następnie sam dopuścił się uchybienia w tej samej postaci, procedując w trakcie rozprawy odwoławczej bez obowiązkowego udziału obrońcy oskarżonego, to oczywistym jest, że konieczne stało się uchylenie obu wyroków i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznaniu w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, tj. Sądem Okręgowym w G.

Sąd ten winien dokonać oceny opinii psychiatrycznej w kontekście wymaganym w art. 79 § 4 k.p.k., albowiem dopiero od jej dokonania ustalony będzie obowiązkowy lub nieobowiązkowy udział obrońcy oskarżonego w toku tego postępowania. W toku dalszego prowadzenia rozprawy sąd ten winien konsekwentnie baczyć na kwestię – obowiązkowego lub nieobowiązkowego – stawiennictwa obrońcy.

W tej sytuacji Sąd Najwyższy ograniczył rozpoznanie kasacji do stwierdzonego z urzędu uchybienia, albowiem rozpoznanie pozostałych zarzutów kasacji okazało się zbędne.

Zwrot uiszczonej przez skazanego opłaty od kasacji zarządzono na podstawie art. 527 § 4 k.p.k.